

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์แม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าล้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสถานภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ (2) ศึกษาสถานภาพ การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ฯ และ (3) ศึกษากระบวนการและกลไกการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ฯ ให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เริ่มตั้งแต่การกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันระดมความคิดเห็น การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การจัดทัศนศึกษาเพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากชุมชนอื่นในประเด็นที่สนใจ ตลอดจนการฝึกอบรมการจัดทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าล้าน ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย หมู่บ้านมี 102 ครัวเรือน ประชากร 408 คน ตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 90 ปี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา มีลำน้ำแม่ลาวไหลผ่าน ประกอบอาชีพด้านการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพอื่น เช่น การรับจ้างแรงงาน และค้าขาย เป็นต้น กลุ่มออมทรัพย์บ้านป่าล้าน เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2536 จากการสนับสนุนของกรมส่งเสริมการเกษตร ภายใต้โครงการพัฒนากองทุนอุดหนุนการเกษตรในครัวเรือน โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้มีแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ จึงทำให้มีกองทุนเกิดขึ้นในหมู่บ้านป่าล้านและผลการดำเนินงานมีความก้าวหน้ามาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งสมาชิกกลุ่มทั้งหมดเป็นแม่บ้านได้มีกิจกรรมการออมเงินอย่างสม่ำเสมอและกรรมการได้พิจารณาปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกไปประกอบอาชีพ รวมทั้งนำผลรายได้จากดอกเบี้ยนั้นปันผลคืนให้แก่สมาชิก ในปี 2544 มีสมาชิกกลุ่ม รวม 70 คน แต่มีเงินออมเพียง 170,000 บาท ทำให้กลุ่มมีข้อจำกัดในการให้บริการสมาชิก สมาชิกกู้เงินได้จำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ แต่จากการที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนได้ตระหนักและเห็นประโยชน์ของกลุ่มออมทรัพย์แม่บ้าน จึงเกิดแนวคิดในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์แม่บ้านเกษตรกร ให้เป็นกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน เพื่อให้ชุมชนมีแหล่งทุนของตนเองในการพัฒนาการประกอบอาชีพ คณะวิจัยได้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้แทนกลุ่มต่างๆ จัดระดมแนวคิดเพื่อทราบความต้องการในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ตามความคิดเห็นของแกนนำ ต้องการเปิดโอกาสให้ทุกครัวเรือนได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และต้องการให้มีบริการในหลายๆ รูปแบบสนองความต้องการของสมาชิกได้ ทั้งทางด้านการออมเงิน การกู้เงิน และ การบริการปัจจัยการผลิต จากแนวคิดอันนี้ได้นำไปจัดเวทีขยายแนวคิดไปยังสมาชิกของหมู่บ้าน จนกระทั่งได้มีการจัดทำแผนพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ของ

(ค)

บ้านป่าล้านขึ้น หลังจากที่อยู่แทนหมู่บ้านป่าล้านไปศึกษาดูงานการบริหารกองทุนจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์พระสุบิน ปณิโต จังหวัดตราด และกลุ่มเกษตรกรทำสวนวังหั่ว ประสบการณ์จากการดูงานได้นำมาปรับแผนการพัฒนามูลุุ่มออมทรัพย์ออกเป็นสองแผนหลัก คือ แผนพัฒนารายได้ของสมาชิก และแผนพัฒนาการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ ในแผนการพัฒนารายได้ของสมาชิก มีเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจของพื้นที่ การแปรรูปผลิตผลการเกษตร และการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม เพื่อลดต้นทุนการผลิตและการสร้างรายได้เพิ่มให้แก่สมาชิก ในส่วนแผนพัฒนาการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ มีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาคณะกรรมการบริหารกลุ่ม การพัฒนาระเบียบและข้อตกลงของกลุ่ม การพัฒนาสมาชิกกลุ่ม และการพัฒนาให้บริการ ซึ่งในแต่ละแผนงานได้ระบุรายละเอียดการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ในการดำเนินงานให้บรรลุตามแผน ได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาใหม่ และมีการพัฒนากฎระเบียบ เงื่อนไข หลักเกณฑ์ และข้อตกลงต่างๆ จนเป็นที่ยอมรับของสมาชิก คณะกรรมการได้มีการพัฒนาความรู้ในด้านการบริหารและบัญชี ทำให้ระบบการออมทรัพย์เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ การบริหารกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านมีการบริหารแบบโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ สมาชิกจึงมีความพึงพอใจในระบบการจัดการและบริหารของกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านใหม่ ทำให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ ขยายตัวรับสมาชิกเพิ่มขึ้นโดยทุกคนในหมู่บ้านสามารถเข้าเป็นสมาชิกได้ การออมเงินเพิ่มขึ้นอย่างมากในระยะเวลาอันสั้น สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินได้มากขึ้น ทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง มีการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์ชุมชน เพื่อจำหน่ายสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของสมาชิก เช่น ปุ๋ยเคมี เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มออมทรัพย์บ้านป่าล้านยังมีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกได้ในเรื่องการรักษาพยาบาล และการเสียชีวิตของสมาชิก มีการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้และเกิดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ส่งผลให้มีการออมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลมาจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ที่ยังคงสภาพความเป็นสังคมชนบท มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาเดียวกัน ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ เคารพผู้สูงอายุ และผู้อาวุโส มีผู้นำชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความเอื้ออาทรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีความศรัทธาในตัวผู้นำ สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง เป็นปัจจัยส่งเสริมให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและมีระบบ นอกจากนี้กระบวนการวิจัยที่นำมาใช้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์จากสมาชิกในหมู่บ้านเป็นคนที่ยอมรับของชุมชนและสมาชิก ได้สร้างโอกาสและเวทีให้ชุมชนได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และปัญหาทั้งของบุคคลและชุมชน ในเรื่องการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ ด้านอาชีพ และสิ่งแวดล้อม โดยเน้น

(ง)

ให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของความคิด ให้ทุกคนแสดงออกทางด้านความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์แม่บ้านให้เป็นกองทุนของหมู่บ้าน มีจุดหมายของการพัฒนาที่แน่นอน ที่ทุกคนสามารถร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม มีบทบาท มีความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน เป็นกลไกในการกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความสำนึกและเข้าใจ ยอมรับร่วมกันในการพัฒนากลุ่มฯ ให้เข้มแข็งและยั่งยืน เกิดแนวคิดในการพึ่งพาตนเองต่อไป

**Research Project on the Study of Participatory Learning Process in the
Development of Saving Group Of Pa-san Village,
Wiangkalong Sub-district, Wiangpapao District, Chiang Rai Province**

Abstract

The action research on the study of Participatory Learning Process in the Development of Saving group of Pa-San village aims to (1) study ways of life and socio-economic factors of Pa-san village saving group (2) study the status and management of Pa-san village saving group, and (3) study the process and developing mechanism of Pa-san village saving group to respond to community needs . The research took place from stimulating villagers to brainstorm, draw up development plan, and share experiences on their interested topics with other communities through studied tour activity, as well as provided training courses on product making demands.

The find out of this research revealed that Pa-san village has been established more than 90 years. There were 102 households with 408 populations in the village. Majority of areas was slope land and the main source of water supply came from Mae Lao river. The villagers conducted subsistent farming and earned small additional income from wages and local trades. The saving group was initiated in 1993 (A.D.) by the support of Department of Agricultural Extension under Household Industry Development Funding Project. Since this project had a goal to assist housewife group having a fund to improve their occupations, the fund was simultaneously progressive developed by the administration of Housewife group committees. Membership was limited for only village housewives and their saving were done regularly. The housewife committees were responsible to allocate loan and return its interest to members. In the year 2001 (A.D.) the saving group had 70 members with only 170,000 baht saving, this constrained the members to get sufficient credit demands. However, the effectiveness of saving administrative performance gradually influenced the community members being awared of the usefulness of group saving. Further more, a housewife saving group was visionalized to expand for all villagers' saving in order to

(๑)

enhance the community to have its own fund. When a meeting which inspired by the research teams took place, participants including the village committees and representatives from various groups had formulated their needs and ideas for setting up saving group. According to the key leaders' opinions, the new saving group should open for all villagers to be memberships, and the services should be diversified responding to members' demands which should be included: saving, loan provision, and inputs supply. The ideas to establish village saving were debated among community members and in the last the development plan of village saving was proposed. The experience of Pa-san village representatives gained from **Prasubin saving fund** and **Wangwa fruit tree growers group** supported the village committees be able to refine their development plan into 2 main categories ; **Income generation** and **Saving administration**. The income generation development plan focused to increase efficiency of commercial crop production, farm produce processing, and handicraft promotion. Therefore the cost of production expected to be reduced coincided with increased of members' income. The key elements of Saving administration development plan include; administration committees development, regulations and agreements formulation, membership educating and service provision. In-depth the implementing details for each plans were clarified. To accomplish their plans the new committees were set up as well as the regulations and agreements were formulated by an adoption of saving group members. Improving of administration and accounting knowledges of the committees, enhanced their capability on carrying their saving system smoothly and efficiently. The transparency and checkable systems created the satisfaction among members, hence it supported rapidly expansion of village saving even in a short period. There were two types of credits services offering to members; short term and medium term credits. Aside credit services, the co-operative grocery store was established in order to serve daily items and agricultural inputs. The saving group also provided welfare program for members. The income generation program was able to sustain their saving. In fact, the achievements of community was influenced from their social foundation and culture that they still maintained rural life style, stricted on cultural heritage and had unanimous belief in Buddhism, clan relationship, seniority, strong leader, faith and respective, helpful

(9)

and compassion. All of these reflected to the existence of strong social capital in Pa-san village that leading to effective development. In addition, the process of participatory action research had given an opportunity for all village members on decision making , selecting saving fund committees, providing room for their discussion and exchanging their ideas and solving problems together. Appreciation of individual views was also the dominant mechanism that made members to recognize, understand, and accept the development process.